

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Атаманчук Данііл Валерійович
аспірант

Національний транспортний університет, Україна

Науковий керівник: Базиліук Антоніна Василівна
д-р. екон. наук, професор кафедри фінансів обліку та аудиту
Національний транспортний університет, Україна

***Анотація.** Ця стаття присвячена дослідженню фінансової стійкості підприємств у довгостроковій перспективі. Автор визначає поняття фінансової стійкості та її значення для життєздатності та конкурентоспроможності підприємства. Розглядаються внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на фінансову стійкість. Наводяться основні показники для оцінки рівня фінансової стійкості та їх нормативні значення. Обґрунтовується необхідність комплексного підходу до забезпечення довгострокової фінансової стійкості, що охоплює диверсифікацію бізнесу, залучення зовнішнього фінансування, впровадження інновацій, управління ризиками та репутацією. Аналізується нормативно-правове регулювання питань фінансової стійкості в Україні. Наводяться приклади успішних практик управління фінансовою стійкістю в провідних іноземних країнах.*

Основна частина.

Фінансова стійкість підприємства, представляє такий стан його фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Іншими словами, фінансово стійке підприємство здатне вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, ефективно використовувати наявні ресурси та залишатися прибутковим навіть у несприятливих економічних умовах.

Фінансова стійкість є запорукою життєздатності та конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі. Фінансово стійкі підприємства мають кращі можливості для інвестування в інновації, розширення діяльності, залучення кваліфікованих кадрів та завоювання нових ринків збуту. Крім того, вони є більш привабливими для інвесторів та кредиторів, що забезпечують їм доступ до додаткових джерел фінансування. До того ж, фінансова стійкість дозволяє підприємству успішно протистояти різноманітним кризовим явищам та зберегти платоспроможність у складних економічних умовах.

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка внутрішніх та зовнішніх факторів (рис. 1). Внутрішні чинники безпосередньо залежать від діяльності самого підприємства та включають ефективність управління активами, пасивами та грошовими потоками, оптимізацію структури капіталу, контроль витрат та забезпечення належного рівня прибутковості, а також ефективне управління ризиками [1, с. 34].

Зовнішні чинники в значній мірі знаходяться поза контролем підприємства. Сюди відносяться стан галузі та рівень конкуренції, державне регулювання економіки та податкова політика, загальна макроекономічна ситуація (інфляція, валютні коливання тощо), політична та економічна стабільність у країні або регіоні, а також непередбачувані форс-мажорні обставини. Підприємствам необхідно ретельно відстежувати ці фактори та вчасно адаптовувати свою фінансову стратегію для пом'якшення їхнього впливу і збереження стійкого фінансового стану.

Рис. 1. Чинники фінансової стійкості на підприємствах
Джерело: складено автором на основі [2, с. 61-62]

Фінансова стійкість підприємства є одним з ключових показників його фінансового стану та здатності ефективно функціонувати в довгостроковій перспективі. Для оцінки рівня фінансової стійкості використовується низка спеціальних коефіцієнтів та показників, які характеризують різні аспекти фінансової діяльності підприємства.

У таблиці 1 представлено основні показники фінансової стійкості підприємства, формули для їх розрахунку та нормативні (рекомендовані) значення. Ці показники дозволяють проаналізувати структуру капіталу підприємства, рівень його залежності від позикових коштів, здатність покривати зобов'язання власними активами, а також ефективність використання оборотних активів.

Таблиця 1

Показники фінансової стійкості підприємства

Показник	Формула обчислення	Нормальне значення
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Загальна вартість майна	>0,5
Коефіцієнт фінансової стійкості	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Загальна вартість майна	>0,7
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(Власний оборотний капітал) / Власний капітал	0,2-0,5
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	(Власний оборотний капітал) / Оборотні активи	>0,1
Коефіцієнт покриття запасів	(Власний оборотний капітал + Короткострокові кредити банків) / Запаси	>1,0
Коефіцієнт фінансового левериджу	Позиковий капітал / Власний капітал	<1,0
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Довгострокові зобов'язання / (Довгострокові зобов'язання + Власний капітал)	-
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	Позиковий капітал / Власний капітал	<1,0

Джерело: [4, с. 93-94]

Слід зазначити, що нормативні значення показників є орієнтовними і можуть варіюватися залежно від галузі, специфіки діяльності підприємства, загальної економічної ситуації тощо. Тому для коректної інтерпретації отриманих результатів необхідно враховувати всі особливості конкретного підприємства та умов його функціонування [3, с. 40].

Для того, щоб підприємство могло зберігати фінансову стійкість у довгостроковій перспективі, необхідно розробляти та впроваджувати комплексні стратегії, які дозволять йому адаптуватися до мінливих ринкових умов, диверсифікувати ризики та ефективно управляти фінансовими ресурсами. Ці стратегії повинні враховувати як внутрішні фактори, пов'язані з операційною діяльністю, структурою капіталу та управлінням підприємством, так і зовнішні чинники макроекономічного та галузевого характеру.

Забезпечення довгострокової фінансової стійкості вимагає системного підходу та поєднання різних заходів, спрямованих на диверсифікацію джерел доходів, оптимізацію структури капіталу, залучення додаткових інвестицій, впровадження інновацій та підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Крім того, важливу роль відіграють управління репутацією та формування позитивного іміджу підприємства, що сприяє зміцненню його конкурентних позицій на ринку.

Досягнення довгострокової фінансової стійкості вимагає від підприємства розробки та впровадження комплексних стратегій, які охоплюють різні аспекти його діяльності. По-перше, важливою є диверсифікація бізнесу та джерел доходів, що дозволяє розподілити ризики та забезпечити стабільність грошових потоків. Компанії можуть виходити на суміжні ринки, розробляти нові продукти чи послуги, а також розвивати додаткові напрямки діяльності, не пов'язані з основним бізнесом.

Другим ключовим елементом є розробка гнучкої фінансової стратегії, здатної адаптуватися до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Така стратегія передбачає ретельний моніторинг факторів впливу, наявність альтернативних сценаріїв дій, оптимізацію структури капіталу, ефективне управління ризиками та підтримання ліквідності в короткостроковій перспективі [5, с. 93-94].

Крім того, забезпечення довгострокової фінансової стійкості часто вимагає залучення зовнішнього фінансування у вигляді кредитів чи інвестицій, а також впровадження інновацій та нових технологій для підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності. Важливу роль відіграє також управління репутацією та формування позитивного іміджу підприємства на ринку.

Реалізація комплексної стратегії, що поєднує ці та інші заходи, дозволить підприємству нарощувати свій фінансовий потенціал, забезпечуючи стабільний розвиток у довгостроковій перспективі та успішно долаючи виклики мінливого ринкового середовища.

Забезпечення довгострокової фінансової стійкості вимагає від підприємства комплексного підходу та залучення різноманітних інструментів і стратегій. Одним із ключових напрямків є залучення зовнішнього фінансування у вигляді кредитів, інвестицій або пошуку стратегічних партнерів, що дозволяє акумулювати необхідні кошти для реалізації масштабних проектів, модернізації виробництва, розширення діяльності або покриття тимчасових касових розривів. Водночас, прийняття рішень щодо залучення позикового капіталу вимагає ретельного аналізу та зваженого підходу, адже надмірна кредитова заборгованість може підірвати фінансову стабільність підприємства.

Раціональним доповненням до залучення зовнішніх інвестицій є впровадження інновацій та нових технологій у виробничі процеси. В умовах жорсткої конкуренції

саме інноваційний розвиток дозволяє знижувати витрати, підвищувати якість продукції чи послуг, розширювати асортимент та виходити на нові ринкові ніші, що сприяє нарощуванню доходів, рентабельності та конкурентоспроможності компанії, забезпечуючи її фінансову стабільність у довгостроковій перспективі. Крім того, впровадження передових технологій часто потребує залучення значних інвестицій, що підкреслює взаємозв'язок між цими двома стратегічними напрямками.

До того ж, успішна реалізація інших заходів зі зміцнення фінансової стійкості багато в чому залежить від репутації та іміджу підприємства. Позитивний імідж допомагає залучати клієнтів, інвесторів, кредиторів та кваліфікованих працівників, отримувати вигідні контракти та державну підтримку. Тому управління репутацією, формування привабливого бренду, відкритість та соціальна відповідальність є невід'ємними складовими стратегії забезпечення довгострокової фінансової стійкості будь-якої компанії.

В Україні функціонує досить розгалужена система нормативно-правових актів, що стосуються питань забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Основою положим документом є Господарський кодекс України, який визначає правові засади господарської діяльності та регулює відносини у сфері господарювання. Зокрема, у Кодексі міститься окремий розділ, присвячений фінансовій діяльності підприємств.

Податковий кодекс України відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості вітчизняних підприємств, адже регулює питання оподаткування їхньої діяльності та формування фінансових ресурсів. Зокрема, Кодекс визначає ставки та порядок сплати податку на прибуток підприємств, що безпосередньо впливає на обсяг коштів, які залишаються у їх розпорядженні після оподаткування. Також, регламентуються правила адміністрування податку на додану вартість, акцизного податку та інших обов'язкових платежів, які становлять значну частину витрат підприємств.

Важливим аспектом є наявність у Податковому кодексі норм щодо трансфертного ціноутворення, що дозволяє запобігати виведенню прибутків за кордон та забезпечувати надходження належних податкових платежів до бюджету. Крім того, Кодекс передбачає певні пільги та преференції для окремих категорій платників податків, зокрема, інвестиційну податкову знижку, що стимулює інвестиційну діяльність та модернізацію виробництва – ключові чинники підвищення фінансової стійкості.

Бюджетний кодекс України регламентує функціонування бюджетної системи держави та відносини, що виникають у процесі формування, розгляду, затвердження, виконання бюджетів усіх рівнів. Зокрема, ним передбачено можливість надання державної фінансової підтримки суб'єктам господарювання у різних формах, таких як державні гарантії, субсидії, дотації, кредити тощо. Такі інструменти дозволяють підприємствам залучати необхідні фінансові ресурси для реалізації інвестиційних проектів, модернізації виробництва, розширення експортної діяльності, що сприяє зміцненню їх фінансової стійкості.

Важливу роль відіграють також положення Бюджетного кодексу, які регулюють процедури державних закупівель товарів, робіт і послуг. Вони спрямовані на забезпечення ефективного та прозорого використання бюджетних коштів, а також створення рівних умов для підприємств-учасників закупівель, що опосередковано впливає на стабільність їх фінансового стану.

Національний банк України у межах своїх повноважень регулює діяльність банків та впливає на стан грошово-кредитного ринку, від якого значною мірою

залежить фінансова стійкість позичальників – юридичних осіб. НБУ видає постанови, інструкції та методичні рекомендації щодо кредитування, формування резервів за активними операціями банків тощо.

Міністерство фінансів України разом з іншими органами виконавчої влади розробляє низку нормативних документів стосовно складання фінансової звітності підприємствами, порядку проведення фінансового аналізу, оцінки майна, регулювання інвестиційної діяльності тощо. Ці документи допомагають об'єктивно оцінювати фінансовий стан та стійкість суб'єктів господарювання.

Забезпечення фінансової стійкості є актуальним завданням для підприємств у будь-якій країні світу. Досвід провідних іноземних держав демонструє різноманітні підходи та успішні практики у сфері управління фінансовою стійкістю компаній (табл. 2).

Досвід США демонструє важливість ретельного моніторингу фінансових показників, своєчасної реструктуризації боргів та активного використання інструментів хеджування ризиків для забезпечення фінансової стійкості. Крім того, американські компанії значну увагу приділяють інноваціям та диверсифікації бізнесу.

У Німеччині акцент робиться на формуванні стабільного акціонерного капіталу шляхом залучення "пакетних" інвесторів. Також перевагою є розвинута система корпоративного управління, внутрішнього контролю та державної підтримки стратегічно важливих галузей. Японська модель базується на тісній співпраці підприємств з провідними банками, що забезпечують довгострокове кредитування. Система кейрецу (перехресного володіння акціями) сприяє консолідації та фінансовій стійкості бізнес-груп. Концепція безперервного вдосконалення кайдзен допомагає підвищувати ефективність виробництва.

Таблиця 2

Приклади успішних практик управління фінансовою стійкістю в іноземних країнах

Країна	Успішні практики
США	- Ретельний моніторинг фінансових показників та своєчасна реструктуризація боргів. - Активне використання інструментів хеджування ризиків (деривативи, опціони). - Фокус на інноваціях та диверсифікації бізнесу.
Німеччина	- Акцент на формуванні стабільного акціонерного капіталу та залученні "пакетних" інвесторів. - Розвинута система корпоративного управління та внутрішнього контролю. - Державна підтримка стратегічно важливих галузей.
Японія	- Довгострокове кредитування підприємств провідними банками. - Кейрецу (система перехресного володіння акціями). - Впровадження концепції безперервного вдосконалення (кайдзен).
Південна Корея	- Активна державна підтримка великих конгломератів (чеболів). - Залучення іноземних інвестицій та експортна орієнтація. - Розвиток інноваційних галузей (електроніка, автомобілебудування).
Швеція	- Висока частка державної власності у стратегічно важливих компаніях. - Наявність "трудових фондів" у структурі акціонерного капіталу. - Активна участь профспілок у корпоративному управлінні.

Джерело: складено автором на основі [6, с. 143-145]

Південна Корея демонструє успішний приклад активної державної підтримки великих конгломератів (чеболів), залучення іноземних інвестицій та розвитку

інноваційних галузей, орієнтованих на експорт. У Швеції ключову роль відіграє висока частка державної власності у стратегічних компаніях, діяльність "трудоих фондів" у структурі акціонерного капіталу, а також активна участь профспілок у корпоративному управлінні.

Досвід зарубіжних країн демонструє важливість системного підходу, поєднання різних інструментів та стратегій для досягнення довгострокової фінансової стійкості компаній з врахуванням національної специфіки.

Для досягнення довгострокової фінансової стійкості підприємствам необхідно розробляти комплексні стратегії, що охоплюють різні аспекти діяльності. Ключовими елементами є диверсифікація бізнесу та джерел доходів, розробка гнучкої фінансової стратегії, залучення зовнішнього фінансування, впровадження інновацій та нових технологій, а також ефективне управління ризиками та репутацією компанії. Лише поєднання цих заходів дозволить нарощувати фінансовий потенціал, адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі [7, с. 130-132].

Крім того, важливо ретельно відстежувати внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на фінансову стійкість, оптимізувати структуру капіталу, підвищувати ефективність використання наявних ресурсів та розробляти альтернативні сценарії дій для мінімізації ризиків. Досягнення цілей у сфері фінансової стійкості потребує системного підходу, злагодженої роботи різних підрозділів компанії та постійного вдосконалення бізнес-процесів.

Висновки.

Отже, забезпечення довгострокової фінансової стійкості є одним з ключових завдань для будь-якого підприємства, що прагне успішно функціонувати в мінливих ринкових умовах. Це вимагає комплексного та системного підходу, який поєднує диверсифікацію бізнесу, оптимізацію структури капіталу, залучення зовнішнього фінансування, впровадження інновацій, ефективне управління ризиками та репутацією компанії. Лише за допомогою ретельно розробленої стратегії, що враховує всі внутрішні та зовнішні фактори впливу, підприємство зможе нарощувати свій фінансовий потенціал, підвищувати рентабельність і конкурентоспроможність, а також забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Безугла Т.В. «Економічна стійкість» та «фінансова стійкість». *Молодий вчений*. 2023. № 3. С. 33-36.
2. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2022. № 12. С. 61–65
3. Ковтуненко Ю.В. Методичні основи аналізу фінансового стану промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*, 2019. № 8/2. С. 40–41.
4. Мордовцев О. С., Хребтов М.І. Методичний підхід до організації управління грошовими потоками промислового підприємства. *Вісник Національного технічного університету "ХПІ" (економічні науки)*. Харків : НТУ "ХПІ". 2020. № 37 (1313). С. 90-95.
5. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, № 9. 2023. С. 92-98
6. Панасюк Б.М., Шулик Ю.В. Оцінка та шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Науковий блог*. 2019. № 3. С. 141–148.
7. Фінансовий аналіз: навч. посібник: Н.Л. Марусяк. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, 2023. 172 с.